

The Creation of Guarantees of Food Security in The Community : A Study of Moo 16, Khlong Arrang Village, Muang Sa Kaeo District, Sa Kaeo Province

Wuttichai Saybunjaung¹

Received	Reviewed	Revised	Accepted
07/03/2022	15/03/2022	18/04/2022	20/04/2022

Abstract

This study, The Creation of Guarantees of Food Security in The Community: A Study of Moo 16, Khlong Arrang Village, Muang Sa Kaeo District, Sa Kaeo Province, aimed to: 1) investigate the definition of the creation of guarantees of food security in the community from villagers' perspective, 2) study the creation of guarantees of food security in the community, and 3) study suggestions for the creation of guarantees of food security in the community from villagers' perspective: Moo 16, Khlong Arrang Village, Muang Sa Kaeo District, Sa Kaeo Province. This study was done using a qualitative method through an anthropological investigation due to main sources of information in the study using data from the phenomena occurring at Moo 16, Khlong Arrang Village, Muang Sa Kaeo District, Sa Kaeo Province. Data were collected from the statements of community participation, rapid rural appraisal (RRA), observation, in-depth interview (15 key informants), and small group discussion.

The results of this study showed that: The definitions of the creation of guarantees of food security in the community from villagers' perspective were: the availability of water and food sources that were sufficient for consumption and were clean, the right and food creation system for household, the community benefit sharing, being kind to each other, emphasizing on food in the community and the availability of food in the community by growing vegetables, growing herbs, raising fish, raising chickens, and the important thing was to bring morality and to apply knowledge in life. The creation of guarantees of food security in the community was established on two levels:

¹ Valaya Alongkorn Rajabhat University, E-mail : wuttichai@vru.ac.th

family and community levels. First, guarantees of food security at the family level were included: intercropping and crop rotation in their area, raising animals for household consumption such as raising fish, chickens, ducks, and the community's utilization of food from other sources, and sharing or disseminating of knowledge in food as well. Especially, crops; which types can be eaten and how to grow them from seed selection to maintenance until they can be eaten. Besides, one of the most important methods was knowledge sharing to the young generation through being a role model and teaching and creating interest in children to realize the importance. Second, guarantees of food security at the community level were included: providing community residents with rights and participation in the management of resources such as community forests; which are agreed upon in such a way that all stakeholders can access and use them, i.e., wild things. Promoting and cultivating children to refrain from using chemicals in growing vegetables, learning about seeds and exchanging knowledge about cultivation and learning about food from the method of planting to food management. Using the community's traditions and beliefs as a ploy to take care of natural resources that were important food sources of the community.

In addition, the recommendations for creating guarantees of food security in the community were included: community residents with participation in taking care of resources such as water bodies and forests; brainstorming, taking part, and accepting results. Finally, applying wisdom, the community's cultures and traditions as a tool to maintain the community's food resources and to live a life must have virtue as well.

Keyword: guarantees, food security, creation, recommendation

วิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอมือสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

วุฒิชัย สายบุญจวง²

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอมือสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายของหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในทัศนะของชาวชุมชน เพื่อศึกษาวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชนและเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในทัศนะของชาวชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอมือสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว โดยใช้วิธีการวิจัยในแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) ออกแบบการวิจัยในลักษณะการวิจัยแบบมานุษยวิทยา ทั้งนี้เพราะแหล่งข้อมูลหลักที่สำคัญในการศึกษาใช้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ในชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอมือสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การศึกษาเรียนรู้ชุมชนแบบมีส่วนร่วม การประเมินสถานะชุมชนแบบเร่งด่วน (Rapid Rural Appraisal: RRA) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Observation) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept interview) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 15 คน และการสนทนากลุ่มย่อยแบบจัดตั้ง (Small Group Discussion) ผลการศึกษาพบว่าหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในทัศนะของชาวชุมชน หมายถึง การมีแหล่งน้ำและแหล่งอาหารที่เพียงพอต่อการบริโภคและมีความสะอาด การมีสิทธิและมีระบบในการสร้างอาหารสำหรับการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวและชุมชนต้องมีการแบ่งปัน มีน้ำใจต่อกัน ให้ความสำคัญกับอาหารในชุมชนเป็นหลัก และการที่ชาวชุมชนมีความพร้อมทางอาหาร มีการปลูกผัก ปลูกสมุนไพร เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ และสิ่งสำคัญ คือการนำคุณธรรมมาประกอบและมีการใช้ความรู้มาประกอบการดำเนินชีวิต สำหรับวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชนพบใน 2 ระดับ คือ ระดับครอบครัวและระดับชุมชน โดยวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในระดับครอบครัว คือ การปลูกเสริมและปลูกหมุนเวียนในพื้นที่ของตนเอง การเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือน เช่น เลี้ยง ปลา ไก่ เป็ด การอาศัยอาหารนอกชุมชนและการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาหารโดยเฉพาะอาหารประเภทพืช ผักว่าชนิดไหนกินได้และการปลูกตั้งแต่การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์กระทั่งถึงการบำรุงรักษาจนสามารถนำมารับประทานได้ ทั้งนี้สำหรับวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งที่ค้นพบ คือการถ่ายทอดความรู้ให้กับบุตรหลาน ผ่านทางการเป็นแบบอย่างและการสอนทำและการสร้างความสนใจให้บุตรหลานเห็นความสำคัญ สำหรับวิธีการสร้าง

² มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, E-mail : wuttichai@vru.ac.th

หลักประกันความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน คือ การให้ชาวชุมชนมีสิทธิและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เช่น การสร้างแหล่งน้ำและการใช้ประโยชน์ในการจัดการทรัพยากร เช่น ป่าชุมชน มีการตกลงโดยให้ทุกคนมีส่วนได้ส่วนเสียและทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น หาของป่า การส่งเสริมและปลูกฝังให้บุตรหลานดัดใช้สารเคมีในการปลูกพืชผักและมีการเรียนรู้เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกและมีการเรียนรู้ เกี่ยวกับอาหาร ตั้งแต่วิธีการปลูก การจัดการเกี่ยวกับอาหาร (ความรู้) การใช้ประเพณีความเชื่อของชุมชนมาเป็นกุศโลบายในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งอาหารสำคัญของชุมชน ด้านข้อเสนอแนะในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชน คือ ต้องให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งทรัพยากร เช่น แหล่งน้ำ ป่า ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับผล การใช้ภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการดูแลแหล่งอาหารของชุมชนและในการดำเนินชีวิตต้องมีคุณธรรมประกอบ

คำสำคัญ : หลักประกัน, ความมั่นคงทางอาหาร, วิธีการสร้าง, ข้อเสนอแนะ

บทนำ

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์หรือกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานต่อร่างกาย ซึ่งอาหารจะช่วยบำบัดความหิวช่วยเสริมสุขภาพอนามัยของร่างกายและพัฒนาการของสมองอีกทั้งอาหารยังสนองความอยากอาหารที่ทำให้มนุษย์มีความสุขและความพึงพอใจตลอดจนเสริมสร้างสุขภาพจิตโดยที่อาหารจะช่วยให้ผ่อนคลายความกดดันหรือความตึงเครียดทางอารมณ์และความกระวนกระวาย ความกลัวและนอกจากนี้อาหารยังมีความสำคัญต่อมนุษย์ที่มนุษย์สามารถใช้อาหารเป็นตัวแสดงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายทางศิลปวัฒนธรรมของแต่ละครอบครัวและประเทศ แต่อย่างไรก็ตามจากสภาพเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงประกอบกระแสการพัฒนาแบบโลกาภิวัตน์ที่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด ประกอบกับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความจำเป็นในการปฏิบัติตามกฎกติกาสากลและการเปลี่ยนวิธีการผลิตอาหารเพื่อยังชีพมาสู่การผลิตเพื่อเข้าสู่ระบบการค้าขายและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ประเด็นเรื่องความมั่นคงทางอาหารจึงได้กลายเป็นปัญหารูปแบบใหม่ที่หลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาและต้องสร้างมาตรการเพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ตามสำหรับประเทศไทยที่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและอาหาร สามารถผลิตอาหารได้ในปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศและสามารถผลิตอาหารส่งเป็นสินค้าออกไปขายยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ประกอบกับศักยภาพของประเทศไทยในการพึ่งพาตนเองทางด้านอาหารที่สั่งสมมานานหลายทศวรรษจากการมีวิธีการผลิตที่มีความสอดคล้องกับระบบนิเวศน์ที่ทำให้ผลิตอาหารบริโภค

ได้ตลอดทั้งปีและส่งผลให้ประเทศไทยไม่เคยประสบกับปัญหาภาวะขาดแคลนอาหาร จึงทำให้ประเด็นความมั่นคงทางอาหารไม่เคยปรากฏเป็นสาระสำคัญอย่างเด่นชัด อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าประเทศไทยยังไม่ได้ประสบกับปัญหาการขาดแคลนอาหารอย่างรุนแรง แต่ยังไม่ปฏิเสธไม่ได้ว่าประเทศไทยก็เริ่มเข้าสู่วิกฤติเรื่องความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งหากพิจารณาในแง่ของต้นทุนทางทรัพยากรทางธรรมชาติที่หมายถึงความมั่นคงและมั่นคงก็จะพบว่าอาหารตามธรรมชาติของประเทศไทยเริ่มเหลือน้อยลงไปทุกที (Chaiamporn, S., 2017 : 205)

ทั้งนี้จากสถานการณ์ความมั่นคงและมั่นคงทางอาหารของประเทศไทยที่เริ่มเหลือน้อยลงไปทุกที ประเด็นความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทยจึงได้มีการให้ความสำคัญซึ่งปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10-12 (พ.ศ. 2550-2564) และแนวทางการพัฒนาในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่มีการให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องความมั่นคงทางอาหารด้วยการให้ความสำคัญกับเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงทางอาหารและน้ำ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการพัฒนาความมั่นคงด้านการเกษตรและอาหารของประเทศและชุมชนในทุกมิติ ทั้งนี้ หากพิจารณาไปถึงแนวทางในการแก้ปัญหาพัฒนาในมิติด้านความมั่นคงทางอาหารก็จะเห็นได้ว่ามีความพยายามในการให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารตั้งแต่ระดับชุมชน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง จึงต้องเกี่ยวข้องกับการแก้ไข ปรับปรุง และมีการแสวงหาทางออกทั้งระบบตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับนโยบาย อย่างไรก็ตามสำหรับประเทศไทยที่กล่าวได้ว่าประเทศหนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรและมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีความแตกต่างกันไปตามภูมิภาคซึ่งในแต่ละภาคก็มีอัตลักษณ์ต่างกันไปตามวิถีชีวิต วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนความแตกต่างของแหล่งอาหารและวัตถุดิบจากความอุดมสมบูรณ์ของแต่ละพื้นที่และจากความแตกต่างของในแต่ละพื้นที่จึงทำให้ลักษณะของการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในพื้นที่นั้นๆ มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะถิ่นที่อยู่และวิถีการดำรงชีวิต ดังนั้นการดำเนินชีวิตจึงมีความแตกต่างกันไปโดยเฉพาะประเด็นเรื่องอาหาร

ชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 เป็นชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่ในตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแก้งดินสอ แก้งใหญ่และป่าเขาสะโดนที่ในอดีตเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในผืนป่าขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยทรัพยากรป่า แหล่งน้ำธรรมชาติและสัตว์ป่านานาชนิด ทั้งนี้จากอพยพโยกย้ายของชาวชุมชนเข้าสู่พื้นที่ ได้ก่อให้เกิดการหักล้างถางพง เพื่อจับจองเป็นที่ดินเพื่อการทำกิน อีกทั้งจากกระแสการพัฒนาแบบโลกาภิวัตน์ที่ถาโถมเข้าสู่ชุมชน ตลอดจนการดำเนินนโยบายการพัฒนาประเทศของภาครัฐด้วยการให้สัมปทานป่ากับกลุ่มธุรกิจเอกชน ซึ่งได้ส่งผลให้ กลุ่มทุนต่าง ๆ ภายนอกชุมชนได้เข้าตัดไม้ขนาดใหญ่ในพื้นที่ป่าของชุมชน ประกอบกับชาวชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการขอเอกสารสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินทำกิน ซึ่งชาวชุมชน

ในยุคนั้นมีความเข้าใจว่าหากพื้นที่ใดมีต้นไม้มิใช่จะไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ได้และจากประเด็นดังกล่าวส่งผลให้ชาวชุมชนพากันตัดต้นไม้ใหญ่เพื่อคาดหวังว่าจะสามารถนำพื้นที่ไปขอเอกสารสิทธิ์ จนส่งผลให้เกิดการทำลายป่าไม้ในพื้นที่ซึ่งจากเดิมที่เคยเป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ได้กลายมาเป็นพื้นที่โล่งเตียน แหล่งน้ำตามธรรมชาติจากที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์ได้แห้งขอดและเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำของชุมชน นอกจากนี้ผืนป่าก็ไม่สามารถสร้างแหล่งอาหารให้กับชุมชนได้ อย่างไรก็ตามจากสภาพปัญหาของชุมชนดังกล่าวในระยะต่อมากลุ่มชาวชุมชนได้ลุกขึ้นมาฟื้นฟูและสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับผืนป่า สามารถเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญให้กับชาวชุมชนและชาวชุมชนก็ยังสามารถรักษาความมั่นคงทางอาหารด้วยวิถีของชุมชนด้วยระบบการบริหารจัดการทรัพยากรของตนเองโดยการใช้พื้นที่และมีแหล่งน้ำเพื่อเป็นแหล่งสร้างอาหารสำหรับการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวและชาวชุมชนได้ตลอดระยะเวลา

จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้และวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับแกนนำชุมชนคลองอารางจึงทำให้เห็นประเด็นความมั่นคงทางอาหารของชุมชนที่เห็นได้จากการมีระบบการผลิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนตลอดจนการมีระบบในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการจัดสรรการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่สอดคล้องกับวิถีของชาวชุมชนซึ่งสะท้อนถึงภาพของการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชาวชุมชนที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงในปัจจุบันด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในประเด็นเรื่องวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เพื่อแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าและความเคลื่อนไหวทางวิชาการในประเด็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารระดับชุมชนและนอกจากนี้ผลการศึกษาที่ได้ยังจะเป็นประโยชน์สำคัญต่อการดำเนินงานเพื่อพัฒนาความมั่นคงด้านการเกษตรและอาหารของประเทศและชุมชนในมิติปริมาณ คุณภาพราคาและการเข้าถึงอาหารที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายของหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในทัศนะของชาวชุมชน คลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ทำการศึกษาในประเด็น แนวความคิดเกี่ยวกับอาหาร แนวความคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร แนวความคิดเกี่ยวกับหลักประกันความมั่นคงทางอาหารและแนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหาร
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เป็นพื้นที่ในการวิจัย
3. ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาตั้งเดือนมิถุนายนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.2564

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่องวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ใช้วิธีการวิจัยในแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) ออกแบบการวิจัยในลักษณะการวิจัยแบบมานุษยวิทยาทั้งนี้ เพราะแหล่งข้อมูลหลักที่สำคัญในการศึกษาใช้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ในชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ผลการวิจัย

การให้ความหมายหลักประกันความมั่นคงทางอาหารซึ่งความหมายที่ทั้งหมดเห็นตรงกัน คือหลักประกันความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง การมีแหล่งน้ำและแหล่งอาหารที่เพียงพอต่อการบริโภค และมีความสะอาดการมีสิทธิและมีระบบในการสร้างอาหารสำหรับการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว และชุมชน ต้องมีการแบ่งปัน มีน้ำใจต่อกัน การให้ความสำคัญกับอาหารในชุมชนเป็นหลักและการที่ชาวชุมชนมีความพร้อมทางอาหาร มีการปลูกผัก ปลูกสมุนไพร เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคและการนำคุณธรรม การนำความรู้มาประกอบการดำเนินชีวิต ดังที่การให้ความหมายของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจากการสัมภาษณ์เจาะลึกซึ่งได้ความหมายที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังกรณีตัวอย่างการสัมภาษณ์เจาะลึกรายที่ 1 ดำรง* ที่ได้ให้ความหมายว่า หลักประกันความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง “การมีแหล่งน้ำแหล่งอาหารที่เพียงพอต่อการบริโภค มีคุณธรรมในการในการดำเนินชีวิตและการให้ความสำคัญกับอาหารที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก” ซึ่งการให้ความหมายของดำรง* ดังกล่าวก็มีความสอดคล้องกับการให้ความหมายของ ไข่* ที่ให้ความหมายว่า หลักประกันความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง “การที่ชุมชนมีแหล่งน้ำและพื้นที่ในการทำเกษตรและมีการแบ่งปันอาหาร พืชผักระหว่างคนในชุมชนและต้องมีคุณธรรม คือ การไม่โกหก ซึ่งหมายถึง ถ้าปลูกพืชแล้วใช้สารเคมีต้องไม่โกหกว่าไม่ได้ใช้สารเคมี” และนอกจากนี้จากการสนทนากลุ่มย่อยแบบจัดตั้งก็มีความเห็นตรงกันและเน้นย้ำถึงหลักประกันความมั่นคงทางอาหารว่า หมายถึง การที่ชุมชนมีสิทธิและระบบในการสร้างอาหารเพื่อเลี้ยงดูชาวบ้านและคนในครอบครัว โดยการให้ความสำคัญ

กับอาหารท้องถิ่นและต้องมีการแบ่งปัน มีน้ำใจต่อกันมีการแลกเปลี่ยนกันและการมีองค์ความรู้มีการพา
คิดพาทำในการสร้างแหล่งอาหารของชุมชนและควมมีเรื่องคุณธรรมมาประกอบต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
แบ่งปันกันตลอดจนการใช้ความรู้ใช้คุณธรรมมาประกอบการดำเนินชีวิต สำหรับผลการศึกษาวិธีการ
สร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชน พบว่า วิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทาง
อาหารของชุมชนมี 2 ระดับ คือ ระดับครอบครัวและระดับชุมชน ซึ่งวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคง
ทางอาหารในครอบครัวของชาวชุมชน คือ การปลูกเสริมและปลูกหมุนเวียนในพื้นที่ของตนเอง การเลี้ยง
สัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือน เช่น เลี้ยง ปลา ไก่การอาศัยอาหารนอกชุมชน เช่น ซื้อจากตลาดและรถขาย
อาหารที่เข้ามาในมาขายในชุมชน

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาวิธีการดำรงชีวิตโดยการนำตัวเองเข้าไม่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
และการพักอาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวของชาวชุมชนทำให้พบเห็นปรากฏการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับ
การสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชาวชุมชนคลองอารางและมีความสอดคล้องกับผลที่ได้
จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มย่อยแบบจัดตั้ง ซึ่งพบว่า ในพื้นที่ของชาวชุมชนคลองอา
รางจะมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสวนๆ ในการปลูกพืช ผัก เช่น ปลูกข้าว ตะไคร้ ใผ่ มะขาม มะเขือ พริก
ชะอม ไม้ผลประเภท มะม่วงและมะพร้าวโดยมะพร้าวจะปลูกเพื่อทดแทนน้ำดื่มและรักษาโรค
นอกจากนี้ในพื้นที่ของชาวชุมชนจะมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ไข่ ปลา ซึ่งพันธุ์สัตว์ที่เลี้ยงมาจากรุ่นพ่อ
รุ่นแม่ที่มีการสืบต่อกันมา อย่างไรก็ตามนอกจากวิธีการที่เรียกว่าการปลูกเสริมปลูกพืชหมุนเวียนไว้บริโภค
เองในครัวเรือน ยังพบว่าในครอบครัวของชาวชุมชนคลองอารางยังมีการถนอมอาหารหรือแปรรูปอาหาร
ไว้เอง อาทิ การทำหน่อไม้ดอง การทำไข่เค็ม การทำปลาร้า ซึ่งวัตถุดิบที่นำมาถนอมก็เป็นสิ่งที่มีอยู่ใน
พื้นที่ของชาวชุมชน อาทิ หน่อไม้ดองที่มีวัตถุดิบสำคัญ คือ หน่อไม้ โดยชาวชุมชนจะนำหน่อไม้ที่ได้จาก
การปลูกไผ่ในพื้นที่ของตนเองมาถนอมหรือแปรรูป ส่วนไข่เค็ม ซึ่งไข่ที่นำมาใช้ คือ ไข่ไก่ที่ได้จากการ
เลี้ยงเอง และยังพบว่าในพื้นที่ของชาวชุมชนจะมีสระน้ำหรือหล่งกักเก็บน้ำที่บางบ้านจะมีสระและบ่อน้ำ
ที่ทำไว้เพื่อใช้ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เช่น ปลา หอย และนอกจากนี้ยังพบว่าจะมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ
อาหารโดยเฉพาะอาหารประเภทพืช ผักว่าชนิดไหนกินได้และการปลูกตั้งแต่การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์
กระทั่งถึงการบำรุงรักษาสานสามารถนำมารับประทานได้ ทั้งนี้สำหรับวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งที่ค้นพบ คือ
ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับบุตรหลาน ผ่านทางการเป็นแบบอย่างและการสอนทำและการสร้างความ
สนใจให้บุตรหลานเห็นความสำคัญ โดยเน้นสิ่งไหนไม่ควรซื้อก็ไม่ซื้อมาทำอาหารดังนั้นจึงเน้นสิ่งที่มีอยู่ใน
ชุมชนและจะสอนให้รู้ว่าอาหารที่มีอยู่ในชุมชนมีประโยชน์ต่อร่างกาย ซึ่งสิ่งสำคัญคือ พืชผักที่ไม่ใช้
สารเคมี ดังนั้นในการสอนบุตรหลานปลูกพืช ผักจะไม่มีการใช้สารเคมีในการดูแลรักษาโดยจะเน้นการ
ดูแลแบบธรรมชาติ เช่น การใช้น้ำส้มควันไม้ที่ได้จากการเผาถ่านของชาวชุมชนมาฉีดไล่แมลงและ
นอกจากนี้จะมีการปลูกพืชแบบหมุนเวียนผสมผสานในกรณีที่จะนำไปขาย สำหรับการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่
ของชาวชุมชนจะมีการเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นไก่ เป็ด ปลาโดยเฉพาะในสระน้ำจะมีการ

เลี้ยงปลา หอย อีกทั้งยังมีการปลูกผักบุ้ง ผักกระเฉดไว้ในสระน้ำ อย่างไรก็ตามจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ บุตรหลานของชาวชุมชนมีความสนใจอาหารภายนอกเพิ่มขึ้น เช่น กระแสการรับประทานอาหารตามสั่ง อาหารฟาสต์ฟู้ด เช่น เคเอฟซี อาหารในร้านสะดวกซื้อซึ่งส่งผลให้ บุตรหลานให้ความสนใจกับอาหารท้องถิ่นของชุมชนลดลงและส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ในประเด็นนี้จะพบว่าวิถีการที่ชาวชุมชนใช้ในการที่จะทำให้บุตรหลานหันกลับมาให้ความสนใจกับอาหารท้องถิ่น คือ ชาวชุมชนจะใช้วิธีการที่สำคัญ คือ พ่อ แม่จะสอนให้รู้ว่าอาหารในชุมชนมีประโยชน์เพราะ ไม่มีการใช้สารเคมีและปลูกเอง และในการทำอาหารในแต่ละมื้อจะใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชนมาเป็น ส่วนประกอบหลักเสมอและอธิบายให้เห็นว่าอาหารบางชนิด เช่น กุ้ง จะมีการสอนว่ากุ้งจะมาถึง ครอบครัวยุคใหม่จะผ่านกระบวนการหลายขั้นตอนที่มีการใช้สารเคมีซึ่งจะส่งผลเสียต่อร่างกาย แต่อย่างไรก็ตามในครอบครัวยุคใหม่ไม่ได้ห้ามไปทั้งหมด หากมีความจำเป็นที่จะต้องซื้ออาหารจากภายนอกชุมชนก็จะหาซื้อมาทำเป็นอาหาร เช่น ในกรณีการมาพบปะกันในครอบครัวก็จะซื้ออาหารจากภายนอกมาเพียงเป็น ตัวเสริมแต่ก็ยังคงเน้นอาหารในชุมชนเป็นหลักและนอกจากนี้ในครอบครัวของชาวชุมชนยังมีการพาบุตรหลานขึ้นไปหาอาหารบนเขาและป่า (เขาไม้ปล้องและป่าชุมชน) ซึ่งเมื่อพาบุตรหลานไปก็จะมีการสอนให้ทราบถึง พืช ผัก สมุนไพรแต่ละชนิดว่าสามารถนำมารับประทานได้ในช่วงไหน มีสรรพคุณ ประโยชน์ อย่างไรต่อร่างกาย อย่างไรก็ตามประเด็นการใช้ประเพณีที่สำคัญของชุมชน เช่น บุญข้าวฮางหอมจะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่พ่อแม่นำมาใช้ในการสร้างจิตสำนึก สร้างความตระหนักให้กับบุตรหลาน โดยใช้ความเชื่อที่ว่า บุญข้าวฮางหอม จะมีการนำไม้ไผ่มาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำพิธีกรรม ซึ่งหากมีการตัดไม้ไผ่โดยไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ก็จะส่งผลให้งานบุญไม่มีไม้ไผ่มาประกอบพิธี ดังนั้นวิธีการดังกล่าวจึงส่งผลให้บุตรหลานเห็นความสำคัญของไม้ไผ่และช่วยกันดูแล และนอกจากนี้ยังมีการบวชป่า อยู่บนความเชื่อที่ว่าเมื่อมีการห่มผ้าจิ้วให้กับต้นไม้และมีพระสงฆ์มาสวดมนต์ในป่าชุมชน จะทำให้ชาวชุมชนไม่กล้าตัดต้นไม้ เพราะกลัวบาปหรือเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เจ้าป่าปกปักรักษาป่าอยู่

สำหรับวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน พบวิธีการสำคัญ คือ การให้ชาวชุมชนมีสิทธิและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เช่น การสร้างแหล่งน้ำและการใช้ประโยชน์ ในการจัดการทรัพยากร เช่น ป่าชุมชน มีการตกลงโดยให้ทุกคนมีส่วนได้ส่วนเสียและทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น หาของป่า การส่งเสริมและปลูกฝังให้บุตรหลานใช้สารเคมีในการปลูกพืชผักและมีการเรียนรู้เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกและมีการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร ตั้งแต่วิธีการปลูก การจัดการเกี่ยวกับอาหาร ตลอดจนการใช้ประเพณีความเชื่อของชุมชนมาเป็นกุศโลบายในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งอาหารสำคัญของชุมชนและผู้นำชุมชนกระตุ้นส่งเสริมให้ชาวชุมชนใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิต โดยทำให้ตัวเองมีกินแบบพอเพียง ถ้าเหลือจึงนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนกัน ทั้งนี้สำหรับชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 พบว่าชุมชนมีแหล่งอาหารที่สำคัญ ได้แก่ เขาไม้ปล้อง ป่าชุมชน

โดยพื้นที่ป่าชุมชนมีจำนวน 60 ไร่ โดยป่าชุมชนเป็นป่าที่ได้มีการฟื้นฟูจนกลับมามีความอุดมสมบูรณ์ และในระยะต่อมาเพื่อเป็นการดูแลรักษา ป่า แหล่งน้ำและพื้นที่ให้มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวชุมชนได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการปกป้องรักษา แหล่งน้ำ ป่า โดยในระยะเริ่มต้นมีการตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนที่มีชาวชุมชนทุกคนเป็นคณะกรรมการดูแลและนอกจากนี้เพื่อให้ชาวชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลป่าชุมชนได้มีการแบ่งพื้นที่ป่าชุมชนให้ชาวชุมชนคนละ 1 แปลง (1งาน) เพื่อให้ชาวชุมชนปลูกต้นไม้ที่ตนเองใช้สอย ปลูกพืชผักที่ตนเองรับประทาน ซึ่งการสร้างการมีส่วนร่วมในลักษณะดังกล่าว เป็นการสร้างให้ชาวชุมชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของป่า ด้วยหลักการสำคัญ คือ คนพึ่งป่า ป่าพึ่งคน ทั้งนี้เพราะถ้ารู้สึกเป็นเจ้าของจะส่งผลให้เกิดการดูแลพื้นที่ของตนเองและดูแลพื้นที่ใกล้เคียงกัน นอกจากนี้เพื่อให้ชุมชนมีแหล่งอาหารที่เพียงพอต่อความต้องการของชาวชุมชน นอกจากพื้นที่ป่าชุมชนที่ชาวชุมชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ในลักษณะดังกล่าว ชุมชนยังมีการแบ่งกล้าไม้ เช่น ไม้ยางนา มะขาม พืช ผัก เช่น ขี้เหล็ก ใบย่านาง ฯลฯ ให้กับชาวชุมชนเพื่อนำไปปลูกในพื้นที่ของตนเอง ด้วยแนวคิดที่ว่า หากอาหารในป่าเริ่มน้อยลงก็ยังมีอาหารในบ้านที่จะสามารถทดแทนได้และสามารถเอาต้นไม้ พันธุ์พืช ผัก ที่อยู่ในพื้นที่ของชาวชุมชนมาทดแทนเพื่อนำไปปลูกในป่าชุมชนได้ นอกจากนี้ในการดูแลป่าชุมชนยังมีการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนให้มีจิตสำนึกและเห็นความสำคัญของป่า ด้วยการจัดค่ายเยาวชนพิทักษ์ป่าโดยมีหน่วยงาน คือ สำนักงานป่าไม้จังหวัดปราจีนบุรีเป็นผู้สนับสนุนในการให้ความรู้ และนอกจากนี้ในวิถีของชุมชนผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนจะมีการพาเดินป่า เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับพันธุ์พืช พันธุ์ไม้ ว่าชนิดไหนรับประทานได้ ชนิดไหนเป็นสมุนไพร และสามารถจะเก็บมารับประทานได้ ในช่วงฤดูไหน ทั้งนี้เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของป่า คณะกรรมการชุมชนได้มีการขุดสระไว้ในป่าชุมชนซึ่งชาวชุมชนเรียกว่า สระหลวง เพื่อให้ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามหลังจากที่ชุมชนมีการตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน ก็ได้มีการสร้างข้อตกลงที่สำคัญ คือ ห้ามการเผาป่าด้วยเหตุผลถ้าเผาป่า จะส่งผลให้ไม่มีแหล่งอาหาร เช่น หวายและสมุนไพรจะไม่เกิด และห้ามนำเปิดไปเลี้ยงในสระหลวง เพราะน้ำในสระหลวงมีการนำน้ำมาใช้อุปโภค บริโภคในครัวเรือนและเมื่อชาวชุมชนตัดไม้ในป่าชุมชนจะต้องมีการปลูกเสริม ตัด 1 ต้น ปลูกทดแทน 1 ต้น ด้านข้อเสนอแนะในการสร้างหลักประกันความมั่นคง ทางอาหารของชุมชน คือ ต้องให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งทรัพยากร เช่น แหล่งน้ำ ป่า ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับผล การใช้ภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการดูแลแหล่งอาหารของชุมชนและในการดำเนินชีวิตต้องมีคุณธรรมประกอบ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง วิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายของหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในทัศนะของชาวชุมชน เพื่อศึกษาวิธีการสร้าง

หลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชนและเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในทัศนะของชาวชุมชนคลองอาราง หมู่ 16 ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว จากผลการศึกษา ความหมายของหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชนแสดงให้เห็นว่าการมีแหล่งทรัพยากรทางอาหารและให้ชาวชุมชนมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการร่วมดูแล ตั้งแต่แหล่งน้ำระบบในการสร้างอาหารของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนมีอาหารบริโภคได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพราะว่าน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีวิถีชีวิตแบบเกษตรที่น้ำเป็นปัจจัยหลักในการเพาะปลูกซึ่งน้ำมีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของพืชที่มนุษย์ปลูกและนอกจากนี้ยังเป็นแหล่งสร้างอาหารที่สำคัญ อาทิ การใช้แหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงสัตว์ เช่น ปลา หอย หรือกล่าวได้ว่าน้ำเป็นแหล่งหล่อเลี้ยงชีวิต ทั้งการใช้ดื่ม กิน ของสิ่งมีชีวิต ดังที่ Wasi, P. (1998 : 14) อธิบายว่า หลักประกันความมั่นคงทางอาหาร คือ การมีอาหารที่เพียงพอ มีน้ำสะอาดโดยมีการรักษาสุขภาพและสุขอนามัยเพื่อที่จะเข้าถึงภาวะความเป็นอยู่ที่ดีทางโภชนาการ อีกทั้งหลักประกันความมั่นคงทางอาหาร ยังเกี่ยวข้องกับการมีพื้นที่ในการทำมาหากิน กล่าวคือ ชาวบ้านจำเป็นต้องมีพื้นที่ในการทำมาหากินหรือพื้นที่ในการเกษตรกรรมหรือมีแหล่งน้ำ เพื่อใช้ในการหาปลาหาอาหารเลี้ยงดูชีวิตของตนเองและครอบครัวและเพื่อความอยู่รอด อย่างไรก็ตามการที่ชาวชุมชนมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งทรัพยากรทางอาหารของชุมชน เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ชาวชุมชนได้ให้ความหมายของหลักประกันความมั่นคงทางอาหาร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในชุมชนคลองอารางซึ่งมีแหล่งอาหารที่สำคัญได้แก่ ป่าชุมชน เขาไม้ปล้อง คลองอารางที่เป็นพื้นที่ส่วนรวมของชุมชนที่ชาวชุมชนทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ เช่น การตัดไม้ การปลูกพืชในป่าชุมชนโดยมีการแบ่งพื้นที่ให้ชาวชุมชนปลูกต้นไม้ พืชผักตลอดจนการใช้น้ำจากคลองอารางและการมีส่วนร่วมตั้งแต่การสร้างข้อตกลงในการใช้ประโยชน์ดูแลป่าและเป็นเจ้าของร่วมกัน ดังนั้นจากวิถีชีวิตของชาวชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องและผูกพันกับแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชน จึงสะท้อนออกมาเป็นมุมมอง ทศคติ การให้ความหมายของหลักประกันความมั่นคงทางอาหารดังข้อค้นพบจากการศึกษา อย่างไรก็ตามจากการมีสิทธิมีส่วนร่วมดังกล่าวยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารในชุมชน ดังที่ Chanpoom, S. (2013 : 15) อธิบายว่าการให้สิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินด้วยตนเองนั้นจะเป็นการช่วยเหลือและการแก้ไขปัญหาของที่ดินกระจุกตัวซึ่งจะช่วยประชาชนที่เดือดร้อนให้มีหลักประกันความมั่นคงขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพและหาอาหารด้วยตนเอง อีกทั้งยังเป็นการรักษาพื้นที่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นหลักประกันความมั่นคงทางอาหารจึงเป็นการให้ชาวบ้านหรือประชาชนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ทำกินโดยมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรภายในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ซึ่งอาศัยพลังของกลุ่มหรือชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมดุล

สำหรับวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางของชุมชนคลองอารางที่พบว่า มีวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารอยู่ 2 ระดับ ที่พบตั้งแต่ระดับครอบครัวและระดับชุมชน ซึ่งวิธีการ

สำคัญ จะพบว่าในระดับครอบครัวจะเน้นการปลูกเสริม ปลูกหมุนเวียน การเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ของตนเอง และนอกจากนี้ยังพบว่า ในครอบครัวของชาวชุมชนมีการอบรม สอนเกี่ยวกับพืช ตั้งแต่เมล็ดพันธุ์ การบำรุงรักษาพืช ผัก ต้นไม้ การสอนให้รู้จักว่าพืช ผักชนิดไหนกินได้ ในช่วงฤดูกาลไหนและที่สำคัญคือการเน้นการบริโภคอาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลักตลอดจนการใช้วัตถุดิบที่สามารถหาได้ภายในชุมชนมาเป็นส่วนประกอบสำคัญในการทำอาหารรับประทานในแต่ละมื้อภายในครอบครัว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า วิถีชีวิตของชาวชุมชนคลองอาราง ตั้งแต่ระดับครอบครัวที่มีลักษณะการอยู่อาศัยเป็นการอยู่แบบครอบครัวขยาย มีความผูกพันทางเครือญาติ ซึ่งชาวชุมชนส่วนใหญ่ในชุมชนคลองอารางจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ อีกทั้งยังมีการแลกเปลี่ยนแบ่งปันสิ่งของระหว่างครอบครัวรอบครว ไม่ว่าเป็นพืชผักในครัวเรือน และอาหารที่ปรุงสำเร็จ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในประเด็นเรื่องอาหารก็จะพบว่าชาวชุมชนจะเน้นบริโภคอาหารที่มีอยู่ในชุมชน อาทิ วัตถุดิบที่นำมาปรุงเป็นอาหารก็จะเน้นที่หาได้ในชุมชน ไม่เน้นซื้อวัตถุดิบจากภายนอกชุมชนมาประกอบอาหาร ดังนั้นการอบรมสั่งสอนจาก ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ให้ลูกหลานรู้จักทรัพยากรในชุมชน เช่น พืช ผัก ชนิดไหนกินได้และกินไม่ได้ จึงเป็นวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชนคลองอารางที่สะท้อนออกมาจากวิถีการดำรงชีวิต ตั้งแต่ในระดับครอบครัวของชาวชุมชน ดังที่ Wichiranon, S. et al. (2012 : 32) อธิบายว่าการอบรมสั่งสอนทั้งทางตรงและทางอ้อมจากคนอื่นในสังคมและวัฒนธรรม เป็นทอด ๆ กันมา ซึ่งคนอื่น หมายถึง พ่อ แม่ ญาติ ให้รู้ว่ากินอะไร กินอย่างไรจะเป็นพฤติกรรมที่ได้จากธรรมเนียมประเพณีที่คนร่วมสังคมวัฒนธรรมนั้นยึดถือกันอยู่ มิใช่ว่าด้วยตัวเองตามสัญชาตญาณจนนำมาสู่ความพอเพียงอย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางของชุมชนคลองอาราง ซึ่งพบวิธีการในระดับครอบครัว มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sri-Ngoen, N. (2019) ที่พบข้อค้นพบในประเด็นการพัฒนารูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารบนฐานความหลากหลายของพืชผักในครัวเรือนมีรูปแบบที่สำคัญหนึ่ง คือ การมุ่งสร้างความรู้ ความตระหนักและการปฏิบัติของสมาชิกในครัวเรือนให้สามารถผลิตอาหารด้วยตนเอง โดยเริ่มจากใช้ฐานการสร้าง ความหลากหลายของ พืชผักอาหารในครัวเรือนให้เพียงพอ ด้วยเกษตรอินทรีย์และแบ่งปันสู่เพื่อนบ้านผ่านกลไกตลาดสีเขียว เพื่อให้คนในชุมชนเข้าถึงอาหารปลอดภัย ทั้งนี้สำหรับวิธีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนที่พบว่า มีวิธีการที่สำคัญ คือ การให้ชาวชุมชนมีสิทธิและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เช่น การสร้างแหล่งน้ำและการใช้ประโยชน์ในการจัดการทรัพยากร เช่น ป่าชุมชน มีการตกลงโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียและทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น หาของป่า การส่งเสริม และปลูกฝังให้บุตรหลานดใช้สารเคมีในการปลูกพืชผักและมีการเรียนรู้เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ และ มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกและมีการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหาร ตั้งแต่วิธีการปลูก การจัดการ เกี่ยวกับอาหาร (ความรู้) การใช้ประเพณีความเชื่อของชุมชนมาเป็นกุศโลบายในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งอาหารสำคัญของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ชุมชนคลองอารางเป็นชุมชนที่ได้พบกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม คือ ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลาย พื้นที่ไม่สามารถเพาะปลูกได้ดีเท่าที่ควร

และแหล่งน้ำแห้งขอดจนไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ แต่อย่างไรก็ตามจากสภาพปัญหาดังกล่าวได้เป็นปัจจัยให้ชาวชุมชนลุกขึ้นมาฟื้นฟูพื้นที่ด้วยวิธีการแบบชาวชาวบ้าน คือ กินอะไรก็ปลูกสิ่งนั้น ปลูกไม่ขึ้นก็ปรับวิธีการ มีกระบวนการเรียนรู้เนื่องจากสภาพดินมีปัญหา ก็ปรับเปลี่ยนมาใช้ธรรมชาติบำบัดธรรมชาติด้วยการใช้เศษใบไม้เป็นปุ๋ยในการบำรุงดิน ประกอบ การเริ่มเปิดแนวคิดที่ว่า บ้านเกิดของตนเอง การฟื้นฟูก็เพื่อความอยู่รอดและที่สำคัญคือเพื่อลูกหลานของตนเองและชาวชุมชนในอนาคต และเมื่อพื้นที่ได้กลับมาสู่ความอุดมสมบูรณ์ ก็มีการสร้างระบบในการดูแลพื้นที่แหล่งทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน ตั้งแต่ ป่าชุมชนน้ำ (คลองอาราง) ที่มีการตั้งกรรมการป่าชุมชนโดยชาวชุมชนทุกคนเป็นกรรมการทุกคนมีสิทธิ และมีการแบ่งพื้นที่ในป่าชุมชนให้ชาวชุมชนปลูกต้นไม้ พืช ผัก การส่งเสริมความรู้เรื่องความสำคัญของป่า การงดใช้สารเคมี และใช้หลักการสำคัญ คือ คนพึ่งป่า ป่าพึ่งคน เป็นแนวทางการดูแลแหล่งทรัพยากรทางอาหารของชุมชน อย่างไรก็ตามในประเด็นการให้ชาวชุมชนมีสิทธิและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เช่น การสร้างแหล่งน้ำและการดูแลป่าชุมชนจึงมีความสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งวิธีการดังกล่าวจึงเป็นหลักประกันได้ว่าเมื่อทุกคนมีสิทธิและมีส่วนร่วมจะทำให้ชาวชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและจะทำให้เกิดความรู้สึก เกิดวิถีทางที่เป็นของชุมชนในการที่จะรู้จัก ดูแล ปกป้องรักษาแหล่งทรัพยากรทางอาหารของตนเองและขยายผลไปถึงในระดับชุมชน ดังที่ Chanpoom, S. (2013 : 15) อธิบายว่าการที่ชุมชนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรของตนเองโดยพลังของชุมชน จะเป็นหลักประกันสำคัญของความมั่นคงทางอาหารของชุมชน นอกจากนี้ ประเพณีสำคัญของชุมชน อาทิ บุญข้าวหลาม บุญข้าวจีและการบวชป่ายังเป็นอีกเครื่องมือ วิธีการหนึ่งที่สำคัญในการนำมาสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชนบนความเชื่อที่ว่า การทำบุญข้าวหลามต้องมีองค์ประกอบสำคัญคือไม้ไผ่ หากไม่ดูแลป่า ซึ่งไม้ก็เป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่พบในป่าชุมชน สำหรับประเพณีการบวชป่า อยู่บนความเชื่อที่ว่าเมื่อมีการห่มผ้าจีวรให้กับต้นไม้และมีพระสงฆ์มาสวดมนต์ในป่าชุมชน จะทำให้ชาวชุมชนไม่กล้าตัดต้นไม้ เพราะกลัวบาปหรือเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เจ้าป่า ปกป้องรักษาป่าอยู่ ดังนั้นประเพณีจึงเป็นวิธีการที่นำมาใช้เป็นกุศโลบายหนึ่งที่ได้สร้างความตระหนักให้ชาวชุมชนตลอดจนเด็กและเยาวชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของป่าซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชน อย่างไรก็ตามจากการใช้ประเพณีที่สำคัญของชุมชนดังกล่าว ที่กลายเป็นวิธีการสำคัญที่ชาวชุมชนนำมาใช้ในการดูแล ปกป้องรักษาแหล่งทรัพยากรทางอาหารของชุมชนซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวชุมชนได้จัดทำขึ้นและได้กลายเป็นวิถีปฏิบัติของชาวชุมชน จนสามารถส่งผลให้แหล่งอาหารของชุมชนคลองอารางยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถสร้าง อาหารให้ให้กับชาวชุมชนได้อย่างเพียงพอ นั้น จึงเป็นการชี้ให้เห็นว่า ประเพณี หรือความเชื่อของชุมชนมีบทบาทหรือเป็นเครื่องมือเป็นหลักสำคัญหนึ่งในการนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างความ ความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน ดังที่ Prachasan, S. (2012 : 37-38) อธิบายว่า การเข้าถึง ความมั่นคงทางอาหาร กรอบความคิดและดัชนีทางวัฒนธรรมมีการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นตัวเชื่อมโยงระบบนิเวศและทรัพยากรทางอาหารเข้ากับระบบอาหารและวิถีชีวิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1) ควรศึกษาเปรียบเทียบการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารของชุมชนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม

2) ควรมีการพัฒนากระบวนการ ขั้นตอนในการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน เพื่อให้ชุมชน ท้องถิ่นได้มีการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาหารในอนาคตได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) จากการศึกษาพบว่า ชาวชุมชนเห็นว่า การไปศึกษาดูงานและอบรมเพิ่มเติมความรู้ อย่างสม่ำเสมอ เป็นวิธีการที่มีความสำคัญน้อย ดังนั้นจึงควรใช้รูปแบบการเข้าไปอบรมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารในชุมชน

2) ควรมีการนำประเด็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในระดับครอบครัว และระดับชุมชน ตั้งแต่การให้สิทธิและการมีส่วนร่วม การใช้ประโยชน์ การปลูกฝังเรื่องการใช้สารเคมี และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกมาขยายผลสู่กิจกรรมในการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน

References

- Chaiporn, S. (2017). Food security: indicators of different Thai cultures. *Nida Development Journal*. Vol. 57(1).
- Chanpoom, S. (2013). *Knowledge Survey for Thailand Reform: Community Title Deed*. Bangkok. Tai. Muslim Food. Bangkok. HN.GROUP.CO.,LTD.99.
- Prachasan, S. (2012). *Food security: concepts and indicators*. Nonthaburi. Chiwa Withi Foundation.
- Sri-Ngoen, N. (2019). *Food security model on the diversity of household vegetables. Phong riverside community Khon Kaen Province*. Pathum Thani : Valaya Alongkorn Rajabhat University .
- Wasi, P. (1998). *Community of sub-districts*. Bangkok : Matichon.
- Wichiranon, S. et al. (2012). *Way of life and food security*. Bangkok : Rajamangala University of Technology Phra Nakhon.